

Kázání Jarov 13. 7. 2025 – Tomáš Pikous

1. čtení: Mt 20,8-15

2. čtení: Jon 3,10-4,3.10-11: *I viděl Bůh, jak si [Ninivští] počínají, že se odvracejí od své zlé cesty, a litoval, že jim chtěl učinit zlo, které ohlásil. – A neučinil tak. Jonáš se velice rozezllil a planul hněvem. Modlil se k Hospodinu a řekl: „Ach, Hospodine, což jsem to neřikal, když jsem byl ještě ve své zemi? Proto jsem dal přednost útěku do Taršíše! Věděl jsem, že jsi Bůh milostivý a plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný, že tě jímá lítost nad každým zlem. Nyní, Hospodine, vezmi si prosím můj život. Lépe abych umřel, než abych žil.“ ... Hospodin řekl: „Tobě je líto skočce, s kterým jsi neměl žádnou práci, jemuž jsi nedal vzrůst; přes noc vyrostl, přes noc zašel. A mně by nemělo být líto Ninive, toho velikého města, v němž je víc než sto dvacet tisíc lidí, kteří nedovedou rozeznat pravici od levice, a v němž je i tolik dobytka?“*

Milí bratři, milé sestry,

mohl by to být happy end.

Svéhlavý prorok Jonáš sice utekl od Bohem zadaného úkolu, ale v dramatické zápletce byl vrácen na správnou cestu, činil pokání a vykonal, co měl – kázal velkému městu, dokonce tak úspěšně, že se nejen obrátilo, ale také bylo zachráněno. A všichni „žili šťastně až do smrti“ – tedy bylo by tomu tak, kdyby Jonáš nebyl Jonáš.

Četli jsme, že se Ninivští pod vlivem Jonášova kázání *odvrátili od své zlé cesty*, a to natolik, že Bůh *litoval, že jim chtěl učinit zlo, které ohlásil*. Velké dějinné zlo odchází ze scény... ale na jeho místo nastupuje drobné zlo malého člověka. Jonáš je rozezlený, v hebrejském originále doslova „velice zle zlý“, plane hněvem, dokonce chce zemřít... ale proč?

Protože se Bůh zachoval dobře.

Možná si říkáme, že je to absurdní, vždyť by se měl radovat z toho, že všechno dobře dopadlo, že jeho mise byla úspěšná, že Bůh je tak dobrý... Ale možná si taky uvědomujeme, že to není tak jednoduché. Že dobro neplodí automaticky další dobro. Že se i my sami někdy nacházíme v situacích, kdy nás něco dobrého spíš vytočí, zvláště pokud se to děje někomu jinému než nám.

Mohli bychom spekulovat, jaké byly Jonášovy pocity. Byl zahanbený? Štvalo ho, že vypadá neschopně? Že jeho práce byla zbytečná?

Možná. Z jeho úst ale zaznívá trochu něco jiného. Jonáš, který dosud v celém příběhu kromě modlitby v břiše ryby řekl sotva pár vět, a který se dosud choval převážně zbaběle, najednou s obrovskou sebejistotou Bohu háže do obličeje, že to přece už dávno říkal, že právě proto nechtěl splnit Boží příkaz, protože je Bůh *milostivý a plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný*, a že ho *jímá lítost nad každým zlem*... dnes by možná řekl, že je Bůh nenapravitelný idealista, ztracený případ, naivní sluníčkář.

Pomiňme teď to, jestli byla opravdu Jonášova motivace k útěku taková, i když já osobně o tom trochu pochybuji.

Ve své podstatě je totiž Jonášova námitka poměrně pochopitelná. Pokud si obyvatelé Ninive zasloužili trest natolik, že do něj musel být poslán prorok, jak to, že si ho najednou nezaslouží? Jak to, že Jonášova zvěst není naplněna? Není to pro Boha trochu špatná vizitka?

Smířlivost, vstřícnost, odpuštění jsou v dnešním světě často vnímány spíše jako slabost. V kontextu mezinárodní politiky často slyšíme, jak je potřeba někomu ukázat sílu, postupovat nekompromisně, neslevovat z vlastních zásad a trvat na tom, co bylo dohodnuto.

A Starý zákon je plný promluv o Božím hněvu, trestu, spravedlnosti... A co je to za spravedlnost, když každému neměří stejným dílem, když se člověk nemůže spolehnout na to, že po porušení norem přijde sankce?

Boží spravedlnost ale funguje jinak než spravedlnost lidská.

Bohu více než na nějakých rigidních kritériích spravedlnosti záleží na lidech, kteří jsou jejími příjemci či aktéry. To nám ukázalo i první čtení z evangelia podle Matouše. Pán vinice při odměňování dělníků neřeší, jak byl kdo z nich produktivní, ale záleží mu na tom, aby všichni, kdo se do práce zapojili, dostali důstojnou mzdu. Ví, že člověk, který strávil většinu dne na tržišti čekáním na to, jestli si ho někdo najme, potřebuje uživit rodinu stejně jako ten, který se celý den dřel na poli. Dobrý hospodář není podle Bible ten, kdo se snaží o co největší efektivitu práce, ale ten, kterému závisí kromě výdělku i na svých zaměstnancích.

Kniha Jonáš nás nenechává na pochybách, že Bohu záleží na lidech, dokonce – což je v Starém zákoně poměrně nezvyklé – i na příslušnících nenáviděné okupační moci, která právě v Ninive sídlila. A že jim nechce působit zlo, pokud to neuzná za úplně nutné.

Jonášovou misí tak nemuselo nutně být hlásání zkázy, ale spíše nabídnutí poslední šance, podobně jako tomu bylo u Sodomy a Gomory. Bůh sice byl odhodlán město zničit, ale možná tak trochu doufal, že to nebude nutné. Proč by jinak posílal do města proroka, proč by dával obyvatelům města lhůtu čtyřiceti dnů, když by stačilo jen jasně ohlásit rozsudek a hned přejít k trestu?

Nejde přitom o žádnou „lacinou milost“, jak Jonáš naznačuje. Bůh byl k soucitu pohnut mimořádným pokáním, do něhož se zapojilo celé město, malí i velcí, mocní i bezmocní, lidé i zvířata.

S Jonášovým lamentem tedy v lecčem nemusíme souhlasit. Přesto v něm můžeme zaslechnout něco důležitého.

Zaprvé, Jonášovu už zmíněnou charakteristiku Boha. Jonáš totiž bezděky potvrzuje to, co vyznalo už mnoho jiných biblických postav a autorů – že Bůh je *milostivý a plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný*, a že ho *jímá lítost nad každým zlem*. A ač to zde Jonáš říká s negativním předznamenáním, shoduje se s řadou jiných biblických svědků, žalmistů, nebo třeba s Mojžíšem, jehož výrokem jsme otevřeli dnešní bohoslužbu.

Zadruhé, Jonášovu drzost. Ono to není jen tak, mluvit s Bohem na rovinu. Ale věřím, že Bohu dělá větší radost, když na něj vysypeme hlubiny svého srdce, včetně všech záští a frustrací, než když mu unyle či mechanicky přeříkáme něco, co pro nás vlastně vůbec není relevantní nebo živé. V knize Zjevení čteme, že je Bohu milejší, když jsme studení nebo horcí, než když jsme vlažní, indiferentní.

A jak vidíme například u Abrahama či Mojžíše, poslušnost Bohu se nemusí vylučovat i s občasným nesouhlasem, či přímo oponováním Bohu. Oproti Jonášovi je zde ale výrazný rozdíl. Jonáš ve své sobecké drzosti vyčítá Bohu záchranu mnoha lidí, kdežto Abraham s Mojžíšem se svou drzostí naopak snažili Boha přimět k jejich záchraně (u Abrahama to byla Sodoma s Gomorou, u Mojžíše celý izraelský lid putující pouští). Není tedy drzost jako drzost, opovážlivost jako opovážlivost.

A zatřetí, všimněme si, co v Jonášově lamentu zcela chybí – a je to dost tristní. Jonáš ve své kritice Božího jednání zcela přehlíží, že se zde jedná o mnoho tisících konkrétních lidí a dalších tvorů. Jako by všichni ti lidé i zvířata byli jen jednou figurkou na šachovnici dějin, jednou lekcí ve velké učebnici etiky světa. Jako by bylo jedno, že každý z nich žije, dýchá, miluje.

Jak se projevuje v celé knize, Jonáš je zacyklený sám v sobě, a tak ani nemůže vidět ty, kteří jsou jeho jednáním ovlivněni.

Tuto obří díru v Jonášově svědomí spatřuje i Bůh. A přistoupí k němu stejně jako k Ninivským. Jako trpělivý učitel se snaží Jonáše dovést k soucitu, i když poněkud drsnými metodami. Nechává ho zažívat útrapy přírody, radost ze stínu způsobeného náhle vyrostlou rostlinou, i smutek, když tato rostlina stejně rychle zajde.

Bůh, který je citlivý ke každému tvorů, se snaží probudit stejnou citlivost v Jonášovi. Ukázat mu cenu jednotlivého života, cenu každého jednoho organismu na planetě. Radost, lítost či soucit s malými věcmi se pak mohou stát počátkem něčeho většího.

Kniha Jonáš je jediná biblická kniha, co končí otázkou. Otázkou po tom, co je Jonášovi i nám líto, a co by nám líto být mělo. Otázkou po Jonášových i našich preferencích, hodnotách.

A zároveň vyjádřením, že naše slitování je jen zlomkem slitování Božího. Pokud je nám někoho a něčeho líto, smíme věřit, že Bohu je to líto ještě mnohem víc. A co víc, že Bůh nezůstává jen u lítosti, ale je jí veden ke slitování, k akci, k záchraně.

Pane, smiluj se nad námi. Smiluj se nad svým stvořením. Vyváděj nás z našeho sobectví a sebestřednosti a veď nás k soucitu se všemi tvory. Doufáme ve tvé milosrdenství.

Amen.